

Asia: VN/10363/2022

Synnyttäneen äidin selvittäminen ja oikeusgeneettisiä vanhemmuustutkimuksia koskevan sääntelyn uudistaminen; työryhmämietintö

Synnyttäneen äidin äitiyden selvittäminen

Lausuntonne:

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala antaa seuraavan lausunnon:

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää tärkeänä, että vanhemmuuslakia täydennetään synnyttäneen äidin äitiyden selvittämistä koskevilla säännöksillä. Synnyttäneen äidin äitiys tulee voida selvittää samankaltaisin menettelyin kuin isyysasioissa. Lapset, joiden oikeudellista vanhempaa koskevat tiedot ovat puutteelliset, ovat useimmiten maahanmuuttajataustaisia. Koska luotettavan asiakirjanäytön hankkiminen vanhemmuudesta voi olla maahanmuuttajaperheessä mahdotonta, on tärkeää ja lapsen edun mukaista, että vanhemmuus voidaan selvittää oikeusgeneettisellä vanhemmuus-tutkimuksella.

Vanhemmuuslain 12 §:ssä säädetään geneettisen selvityksen hankkimisesta ja sitä ehdotetaan muutettavaksi. Työryhmäehdotuksen mukaan näyte lapsesta voitaisiin ottaa lastenvalvojan valvonnassa silloinkin, kun lapsi ei ole sen ikäinen tai niin kehittynyt, että hän kykenisi antamaan itse suostumuksen näytteen ottamiseen eikä hänellä ole huoltajaa tai muuta laillista edustajaa, joka voisi antaa suostumuksen hänen puolestaan. Näyte voidaan ottaa kuitenkin vain, jos henkilö, jonka vanhemmuus on selvittävänä, antaa tähän suostumuksensa.

Lapsen edustaminen näytteenotossa on keskeinen kysymys äitiyttä selvittäessä. Työryhmä on pohtinut erilaisia vaihtoehtoja ja päätenyt edellä kuvattuun ehdotukseen. Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotusta asianosaisten edun mukaisena ja ehdotuksessa kuvatut oikeusturvatakeet huomioivana.

Työryhmäehdotuksessa ei ole mainintaa siitä, miten lastenvalvoja saa jatkossa tiedon lapsesta, jonka synnyttäneen äidin äitiys on myös selvitettävä. Kysymys saattaa tulla esille isyysasian yhteydessä, jolloin isyyttä selvittäessä tulee myös selvittää synnyttäneen äidin äitiys. Onko tarkoitus, että Digi- ja väestötietovirasto ilmoittaa ilman synnyttäneen äidin tietoja väestörekisterissä olevista lapsista hyvinvointialueelle?

Synnyttäneen äidin äitiyden vahvistaminen Digi- ja väestötietovirastossa

Lausuntonne:

Työryhmäehdotuksen mukaan Digi- ja väestötietovirastolla olisi toimivalta vahvistaa synnyttäneen äidin äitiys, jos äitiys on selvitetty vanhemmuuslain mukaisesti eikä ole aihetta olettaa, ettei henkilö ole lapsen synnyttänyt äiti (vanhemmuuslaki 29 §). Ehdotettu menettely on uusi ja yhdenmukaistaa äitiyden vahvistamisen isyyden vahvistamista koskevan tilanteen kanssa.

Vanhemmuuslain 29 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että asiakirjojen hankkiminen vanhemmuustietojen väestötietojärjestelmään merkitsemistä varten on lähtökohtaisesti ensisijainen toimintatapa myös silloin, kun asiakirjat tulee hankkia kolmansista valtioista tai laillistaa kaksivaiheisessa menettelyssä. Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää tärkeänä, että säännöksessä tarkennetaan sitä, miten asiakirjojen hankkimisen kohtuuttomuutta arvioidaan.

Synnyttäneen äidin äitiyden vahvistaminen tai kumoaminen tuomioistuimessa

Lausuntonne:

Synnyttäneen äidin äitiyden vahvistamista ja kumoamista tuomioistuimessa koskevat säännökset vastaavat pääperiaatteiltaan isyyden vahvistamista ja kumoamista koskevia säännöksiä. Työryhmäehdotuksen mukaan lastenvalvojalla on velvollisuus ajaa kannetta myös synnyttäneen äidin äitiyden vahvistamiseksi, joka on uusi tehtävä lastenvalvojille.

Suostumus tutkimuksen edellytyksenä

Lausuntonne:

Työryhmäehdotuksen mukaan näytteen ottaminen oikeusgeneettistä vanhemmuustutkimusta varten perustuisi myös jatkossa lähtökohtaisesti tutkittavan antamaan suostumukseen. Lastenvalvojan toimivallassa on ehdotuksen mukaan mahdollisuus näytteenottoon huoltajattomasta lapsesta, jos kukaan ei vastusta näytteenottoa. Kuten aikaisemmin on todettu, Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää tätä asianosaisten edun mukaisena ja kuvatut oikeusturvatakeet huomioivana. Lisäksi lapsen etu edellyttää vanhemmuusasian ratkaisemista joutuisasti.

Tutkimus haudatusta vainajasta

Lausuntonne:

Työryhmäehdotuksen mukaan näytteen ottaminen jo haudatusta vainajasta tulisi olla viimesijainen keino selvittää vanhemmuutta. Sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala katsoo, että on perusteltua kirjata lakiin haudatusta vainajasta tehtävää tutkimusta koskevat säännökset.

Aiemmat oikeusgeneettiset tutkimustulokset ja aiemmin otetut kudoksenäytteet

Lausuntonne:

Työryhmä ehdottaa, että aiempien tutkimustulosten ja aiemmin otettujen kudoksenäytteiden hyödyntämistä vanhemmuustutkimuksissa helpotetaan. Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää ehdotusta tarpeellisena.

Muuta

Lausuntonne:

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää tärkeänä, että synnyttäneen äidin äitiyden selvittämistä koskevat lomakkeet ovat menettelyä ohjaavia ja käytettävissä ennen lain voimaantuloa. Lastenvalvojien tulee myös saada koulutusta uuteen tehtäväänsä.

Vaikutusarvioinnit

Oikeusministeriö pyytää kiinnittämään lausunnossa huomiota erityisesti vaikutusarviointeihin.

Lausuntonne:

Helsingin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala pitää erittäin tärkeinä uusia säännöksiä synnyttäneen äidin äitiyden selvittämisestä ja vahvistamisesta. Lapsen ja vanhempien edun mukaista on, että vanhemmuussuhteet saadaan joutuisasti ratkaistua ja vanhemmuustiedot merkittyä väestötietojärjestelmään.

Perheiden liikkuvuus eri puolilta maailmaa Suomeen lisääntyy ja samalla tulee ratkaistavaksi vanhemmuussuhteita, joista ei ole saatavilla luotettavaa asiakirjaselvitystä. Ehdotetut säännökset mahdollistavat synnyttäneen äidin äitiyden selvittämisen prosessiekonomisesti, luotettavasti ja joutuisasti etenkin silloin, kun osapuolet itse haluavat asiaa selvittää.

Uusilla säännöksillä on vaikutusta lastenvalvojien tehtäviin. Työryhmäehdotuksessa todetaan, että ehdotuksella on lastenvalvojien työtä osin selkiyttävä ja vanhemmuusmenettelyä nopeuttava vaikutus ja se vähentää ja sujuvoittaa lastenvalvojien työtä.

Niemelä Katja
Helsingin kaupunki, sosiaali- ja terveystoimiala - Katja Niemelä,
perheoikeudellisten asioiden päällikkö

